

Overzicht aanbevelingen uit recente adviezen en rapporten

Als verdere handreiking vindt u hieronder een overzicht van aanbevelingen uit de recente adviezen en rapporten van de drie Hoge Colleges van Staat op een aantal belangrijke thema's.

1. Inzicht in overheidsprestaties

Begin een tweede Operatie Comptabel Bestel waarmee het begrotings- en verslaggevingsstelsel onder andere bij de tijd wordt gebracht voor Brede Welvaart-indicatoren en niet-financiële (zogenoemde ESG-) informatie. Zoek een oplossing voor een onafhankelijke accountantscontrole. Pas vervolgens ook de Comptabiliteitswet daarop aan. ([Raad van State \(2021\) Advies miljoenennota](#); [Algemene Rekenkamer \(2022 & 2023\) Staat van de Rijksverantwoording 2021 & 2022](#)).

Zorg dat zeker wordt gesteld dat in alle evaluaties en beleidsdoorlichtingen expliciet de vraag of fundamentele herziening van beleid nodig is, dan wel of beleid beter beëindigd kan worden ([Algemene Rekenkamer \(2021\) Inzicht in Kwaliteit](#)).

Het kabinet zou een beperkte set met de belangrijkste kengetallen kunnen selecteren. Deze informatie geeft dan inzicht in de voortgang van het kabinetsbeleid, ongeacht de specifieke rol en verantwoordelijkheid van de verschillende ministers ([Algemene Rekenkamer \(2021\) Inzicht in publiek geld 2](#)).

2. Hersteloperaties

Vóór de start, maar ook tijdens en na afloop van een hersteltraject moet een overheidsinstantie in gesprek gaan en blijven met gedupeerden en te vragen wat zij nodig hebben. Uitvoerders moeten meebepalen hoe een hersteltraject wordt vormgegeven. Ze zouden ook meer mandaat en (financiële) vrijheid moeten krijgen, zodat zij in samenspraak met gedupeerden het herstel kunnen vormgeven. Tot slot, maken overheidsinstanties weinig gebruik maken van de kennis en ervaring die in eerdere hersteltrajecten is opgedaan. Het wiel wordt elke keer opnieuw uitgevonden. De Nationale ombudsman pleit daarom voor een kennisnetwerk waar informatie en expertise over het bieden van herstel samenkomt ([Herstel bieden: een vak apart | Nationale ombudsman](#)).

Bij conflicten tussen ouders en overheid – zoals bij veel hersteltrajecten vaak het geval is – moet er oog zijn voor de impact hiervan op het welzijn van de kinderen. Want ook zij worden geraakt door het conflict. Een Kinderrechtentoets helpt om zicht te krijgen op de rechten en belangen van (groepen) kinderen die betrokken zijn bij het conflict ([Waar ik bij ben | Kinderombudsman](#)).

Zorg dat een hersteloperatie buffers kent voor eventuele tegenvallers, anders valt vertraging te verwachten. Uit de praktijk blijkt dat die vertraging door de vele procedures over termijnoverschrijdingen een belangrijke oorzaak is van verdere vertragingen. Om voortslepende trajecten te voorkomen zijn realistische verwachtingen over wat aanvragers op welk moment mogen verwachten noodzakelijk ([Raad van State \(april 2023\) Advies bij de Wet aanvullende regelingen hersteloperatie toeslagen](#)).

Het financiële herstel van gedupeerde ouders bij de hersteloperatie blijft zorgelijk. We constateren dat de knelpunten bij de integrale beoordeling en de commissies nog niet zijn opgelost ([Algemene Rekenkamer \(2023\) Verantwoordingsonderzoek Financiën 2022](#)).

3. Maatwerk en evenredigheid

Wij bieden parlement, kabinet en uitvoeringsorganisaties een leidraad menselijke maat om gezamenlijk te zorgen voor wet- en regelgeving die uitvoerbaar is en werkt voor wie het is bedoeld, die wordt uitgevoerd met minder fouten en ongewenste neveneffecten, en die burgers meer inkomenszekerheid biedt en niet meer van hen vraagt dan zij aankunnen (Algemene Rekenkamer (te verschijnen) Onderzoek maatwerk).

Regels kunnen in de praktijk hard uitpakken. Hardheidsclausules kunnen daarom in uitzonderlijke gevallen van toegevoegde waarde zijn om die 'hardheid' in een individueel geval te verminderen. Bestuursorganen en burgers moeten hun gedrag echter kunnen baseren op algemene regels. Hardheidsclausules – en ander maatwerk 'achteraf' – moeten daarom terughoudend worden gebruikt met het oog op de uitvoerbaarheid, rechtszekerheid en rechtsgelijkheid ([Raad van State \(november 2023\) Advies over de 12e wijziging van de Aanwijzingen voor de Regelgeving](#)).

4. Kanselijkheid en bestaanszekerheid

Maak werk van een investeringsfonds onder het BES-fonds, om toe te werken naar het structureel benodigde voorzieningenniveau in Caribisch Nederland ([Raad van State \(2019\) Voorlichting vormgeving Caribisch en Europees Nederland; Algemene Rekenkamer \(2021\) Bijzondere uitkeringen aan Caraïbisch Nederland](#)).

De overheid moet zorgen dat mensen niet door de ondergrens van het sociaal minimum zakken. Dat gebeurt nu wel. In diverse onderzoeken naar sociale minima en niet-gebruik van inkomensvoorzieningen komt de Nationale ombudsman steeds dezelfde knelpunten tegen. Het is daarom belangrijk dat de rijksoverheid een toereikend sociaal minimum garandeert, zorgt voor ruimere bandbreedtes en buffers tegen de armoedeval, sociale wet- en regelgeving verbetert in plaats van meer maatwerk in de uitvoering, dat gemeenten de sociale participatie versterken en dat de overheid proactief is en niet-gebruik van voorzieningen tegengaat (o.a. door waar kan het automatisch toekennen ervan) ([Sociale minima in de knel | Nationale ombudsman](#)).

De Nationale ombudsman en Kinderombudsman zien dat er nog steeds niet genoeg wordt gedaan in het verbeteren van de situatie van mensen in armoede in Caribisch Nederland. De problemen die mensen ervaren gaan vaak verder dan alleen geldproblemen. Naast het sociaal minimum moet er ook aandacht zijn voor zaken als goed werkend openbaar vervoer en laagdrempelige schuldhulpverlening. Betere huisvesting is ook heel belangrijk, en zorg daarbij voor voldoende opvangmogelijkheden voor kwetsbare jongeren. Meer mogelijkheden voor scholing en trainingen voor jongeren én volwassenen zijn broodnodig, en tegelijkertijd dat naschoolse activiteiten voor kinderen blijven bestaan. Een buddy, toegankelijke kinderopvang en opvang voor ouderen zijn noodzakelijke maatregelen om meer zorg en meer ondersteuning te krijgen voor de verschillende generaties ([De eindjes aan elkaar knopen | Nationale ombudsman en de Kinderombudsman](#)).

Het ontbreekt aan heldere en concrete doelen over de gewenste kwaliteit en uitkomsten van investeringen in het onderwijs. Zulke doelen zijn noodzakelijk om onderwijsgeld effectiever in te kunnen zetten. En om goede afspraken te kunnen maken met scholen over welke informatie zij leveren om beter zicht te krijgen op de doelmatige besteding van (extra) geld ([Algemene Rekenkamer \(2022\) Verantwoordingsonderzoek OCW 2021](#)).

Sinds 2015 zien we dat de fundamentele rechten van kinderen die met een jeugdbeschermingsmaatregel te maken krijgen niet worden nageleefd. Het wettelijk vastleggen van waar een kind die onder een jeugdbeschermingsmaatregel valt recht op heeft, maakt het voor de rijksinspecties beter mogelijk om toezicht op de kwaliteit van de jeugdbescherming ([Algemene Rekenkamer \(2023\) Georganiseerde Onmacht](#)).

5. Betalingsregelingen voor burgers

Om te voorkomen dat kwetsbare burgers nog verder in de financiële problemen komen dienen in uitvoeringsorganisaties van het Rijk hetzelfde bestaansminimum en dezelfde transparante makkelijk vindbare beoordelingscriteria gebruiken (AR Betalingsregelingen).

Maak de Rijksincassovisie uitvoerbaar, zodat schulden niet verder oplopen en burgers niet verder in de schulden komen ([Algemene Rekenkamer \(2023\) Betalingsregelingen bij uitvoeringsorganisaties bij het Rijk](#)).

De Nationale ombudsman krijgt regelmatig klachten van burgers met problematische schulden. Er zijn vijf aspecten die hij van belang acht bij het verbeteren van de schuldhulpverlening: een brede toegankelijke schuldhulpverlening, duidelijkheid over minimale vereisten van schuldhulpverlening, een proactieve benadering van burgers met geldzorgen, deskundige en betrouwbare hulp met een menselijk gezicht en borg de nazorg. ([Position paper rondetafelgesprek Sneller uit de schulden | Nationale ombudsman](#)).

6. Asiel(opvang)

Veel problemen in de asielketen starten bij de bekostigingssystematiek waarvan wij hebben geconstateerd dat de bekostiging van de IND en het COA structureel te laag begroot wordt. Door een aanvankelijk lage bekostiging met een latere verhoging kan het COA pas laat op- of afschalen, met hoge kosten en maatschappelijk onrust tot gevolg ([Algemene Rekenkamer \(2023\) Focus op opvangcapaciteit voor asielzoekers; Algemene Rekenkamer \(2023\). Aandachtspunten bij ontwerpbegroting J&V 2024](#)); Raad van State (februari 2023) [Advies bij de Wet gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorzieningen \("spreidingswet"\)](#)).

De voorzieningen in de crisisnoodopvang moeten verbeteren. De overheid heeft te weinig oog heeft voor eigen regie van volwassenen en kinderen en niet zorgt voor een menswaardige levensstandaard. Ook geeft de overheid te weinig informatie en zijn ze niet open genoeg. Ze gaan voorbij aan wat het beste is voor kinderen en hun ontwikkeling. En ze behandelen verschillende groepen vluchtelingen ongelijk. De ombudsmannen maakten een 'toetsingskader', een manier waarop ze kunnen controleren of de overheid mensen- en kinderrechten wel naleeft ([De crisis voorbij | Nationale ombudsman en Kinderombudsman](#)).

Een ingrijpende stelselwijziging moet met het oog op de uitvoerbaarheid zorgvuldig worden voorbereid. Complexiteit van wetgeving, een veelheid aan nadere uitwerking in

lagere regelgeving, onzekerheid over financiële voorwaarden en te verwachten juridische procedures moeten daarom worden zoveel mogelijk worden voorkomen. Voor rust en stabiliteit in het opvangstelsel is bovendien robuustheid nodig. Daarvoor zouden de minimaal te realiseren opvangplaatsen gebaseerd moeten worden op een hoger aantal dan de minimaal verwachte instroom. Daarmee is beter gewaarborgd dat Nederland ook aan internationale verplichtingen kan voldoen in tijden dat de nood aan de man is ([Raad van State \(februari 2023\) Advies bij de Wet gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorzieningen \("spreidingswet"\)](#); [Raad van State \(juni 2023\) Tijdelijke wet opvang ontheemden Oekraïne](#)).

7. Huisvesting

Wanneer gezinnen gedwongen uit huis worden gezet, voldoet de overheid niet altijd aan haar mensenrechtelijke en kinderrechtelijke verplichtingen. Rechten en verplichtingen uit internationale verdragen zijn onvoldoende verankerd in regelgeving en beleid. Er is nog te veel afhankelijk van lokale kennis, keuzes in beleid en de inzet van individuele gemeenteambtenaren en hulpverleners. Dit leidt tot willekeur, ongelijkheid en uitsluiting. Er moet op basis van een mensen- en kinderrechtentoets nieuw beleid en wetgeving komen waarbij de impact op sociale grondrechten centraal staat ([Als de overheid niet thuis geeft | Nationale ombudsman en Kinderombudsman](#)).